

Til Justis- og beredskapsdepartementet

Høringsuttalelse fra ansatte ved rettssted Lillehammer i Vestre Innlandet tingrett

Innledning

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev 26. januar 2022 der det bes om uttalelse til forslag om endringer i domstolstrukturen. Ledelsen i Vestre Innlandet tingrett har åpnet for at hvert enkelt rettssted kan avgi egen høringsuttalelse. Saksbehandlerne og dommerne ved rettssted Lillehammer vil med dette gi en felles uttalelse.

Vårt rettssted har 5 faste saksbehandlere og 3 dommere, hvorav 2 fast utnevnte og 1 dommerfullmektig. Alle har erfaring på rettsstedet både før og etter domstolsreformen.

Regjeringen vil reversere reformen og gjeninnføre domstolstrukturen slik den var før. Unntak fra reversering kan ifølge Hurdalsplattformen og høringsnotatet skje etter en helhetlig vurdering dersom det er enighet mellom domstolleder, de ansatte gjennom sine tillitsvalgte og kommunene i rettskretsen om å fortsette dagens struktur.

Ansatte ved rettssted Lillehammer ønsker ikke å videreføre dagens struktur

Intensjonen med 2021-reformen var god, forutsatt at Stortingets og forrige regjerings forutsetninger om likeverdige rettssteder og nærhetsprinsipp i saksfordeling og saksavvikling ble fulgt. Vi var derfor positivt innstilte, men vår erfaring er at disse premissene ikke lar seg oppfylle tilstrekkelig i Vestre Innlandet tingrett.

Alle ansatte ved rettsstedet, unntatt én, ønsker reversering av domstolstrukturen. Den ene ansatte mener det fortsatt er behov for en domstolsreform, men er likevel skeptisk til om 2021-reformen er hensiktsmessig ut fra erfaringene med den nye strukturen så langt.

Begrunnelsen for de to synene er i all hovedsak lik og felles oppfatning er:

- **For store geografiske avstander og for mange rettssteder å lede**

Vestre Innlandet tingrett er en for stor rettskrets med fire rettssteder og store geografiske avstander. Det er nær 3 timers kjøring mellom Gjøvik og Vågå, 2 timer mellom Lillehammer og Vågå, 2 timer mellom Lillehammer og Fagernes og tre kvarter mellom Gjøvik og Lillehammer. Det er svært begrenset kollektivt transporttilbud mellom rettsstedene, bortsett fra mellom Lillehammer og Gjøvik.

Det er forutsatt at reiser fortrinnsvis skal gjennomføres i kontortiden. Reisetiden mellom rettsstedene griper inn i arbeidstiden og hindrer hensiktsmessig og effektiv bruk av ressursene.

Antallet rettssteder og de store geografiske avstandene gjør at ledelsen har/har hatt for liten praktisk mulighet til å være fysisk til stede på rettsstedene utenfor Gjøvik. Fjernledelse har vist seg å være utfordrende, og er ofte kime til misforståelser, uklarheter, uforutsigbarhet og usikkerhet.

- **Rettsstedene oppleves ikke å være likeverdige**

En viktig forutsetning for reformen var at rettsstedene i domstolen skulle være likeverdige. Erfaringene er at vårt rettssted både strukturelt og reelt er underlagt det største rettsstedet, Gjøvik. Hele domstolens ledelse – sorenskriver, nestleder og administrasjonssjef – er samlet på Gjøvik, som opptrer som et hovedsete for vår tingrett.

Ledelsen i domstolen har valgt en annen organisering, struktur og fordeling av viktige ansvarsoppgaver mellom de forskjellige rettsstedene enn det Domstoladministrasjonen (DA) ønsket. DA mente at nestleder skulle ha kontorsted på Lillehammer. Det ville ha sørget for at domstolens ledelse var daglig

til stede på Lillehammer og tilgjengelig for ansatte og det rettssøkende publikum. Slik organiseringen ble, er vårt rettssted også fratatt en viktig ledelses- og kompetansestilling.

- **Saksavviklingen synes ikke å være særlig mer effektiv enn før reformen**

Det er usikkert om reformen har ledet til mer effektiv saksavvikling. Sakavviklingstall for Vestre Innlandet tingrett som helhet gir ikke holdepunkt for at saksbehandlingstiden er redusert vesentlig. Alle fire rettsstedene har de senere år hatt perioder der de ikke har overholdt saksbehandlingstiden fastsatt av Stortinget. Domstolen som helhet lå imidlertid både før og etter domstolsreformen innenfor den fastsatte saksbehandlingstiden i sivile saker og straffesaker.

Det er mulig å utnytte ressurser på tvers mellom domstoler uten å slå dem sammen. Domstoloven §§ 38 og 119 hjemler adgang til å flytte saker mellom domstoler. Lovens ordning åpner for fleksibilitet og deling av dommerressurser på tvers. Dette mulighetsrommet kan brukes mer aktivt. De fire rettsstedene hjalp hverandre ved behov da de var selvstendige domstoler, også før reformen. Blant annet delte tingrettene i Lillehammer og Fagernes én dommerfullmektigstilling i en periode og felles ledelse av tingrettene i Lillehammer og Vågå førte til utstrakt samarbeid og saksfordeling mellom dommerne der. Det er grunn til å anta at det vil fortsette selv om vi går tilbake til gammel struktur.

- **Nærhetsprinsippet uthules når saker flyttes for en effektiv utnyttelse av ressursene**

En sentral premiss i stortingsbehandlingen om forslag til ny domstolstruktur var at sakene fortsatt skal behandles der de hører geografisk hjemme (nærhetsprinsippet), jf. forskrift om fordeling av sakene i domstolene § 2 første ledd med tilhørende forarbeider. Av andre ledd følger det at saker kan behandles på andre rettssteder i rettskretsen når det er hensiktsmessig. I en del tilfeller opplever vi at hensynet til effektiv ressursutnyttelse for domstolen gjør at det foretas en for snever hensiktsmessighetsvurdering, slik at nærhetsprinsippet utfordres.

- **Fagmiljøer og kvalitet ivaretas fortsatt med reversering**

Det er ikke faglig eller empirisk grunnlag for å si at små domstoler er faglig mindre kompetente enn større domstoler. Innad i store domstoler kan det også være kvalitetsforskjeller. Det er nærliggende å vise til høyesterettsdommer Jens Edvin Skoghøy, som ledet det forrige domstolstrukturutvalget. I et intervju med Rett24 i desember 2019 uttalte han:

«Det er ikke slik at kvaliteten på domstolene øker proporsjonalt med størrelsen, i min tid som dommer i Høyesterett kan jeg ikke huske at de store tingrettene i særlig grad utmerket seg positivt. Jeg vil nok heller si: Snarere tvert imot! Mange mindre domstoler avsa gode dommer, og det var ikke «gull» alt som kom fra Oslo tingrett!»

De fire rettsstedene i vår tingrett er ikke samlokalisert. Vi mener at fagmiljøene i selvstendige domstoler kan styrkes gjennom aktivt samarbeid og erfaringsutveksling. Det ble også før sammenslåingen gjennomført jevnlig regionale samlinger og felles fagseminarer og utvekslet «best felles praksis».

Hva slags utveksling av kunnskap og erfaring som kan skje i fagmiljøene må ses i lys av at dommerne har taushetsplikt i den enkelte sak. Uansett er det en utfordring å styrke fagmiljøene når dommerne og saksbehandlerne sitter på fire forskjellige rettssteder.

Dommere har ellers den samme grunnleggende utdanning og likt tilbud om kompetanseutviklingstiltak uavhengig av størrelsen på domstolen. Det faglige samarbeidet som er etablert mellom rettsstedene gjennom felles arbeids- og faggrupper i vår domstol kan fortsette selv om reformen reverseres.

Det har ellers en egen kvalitetsverdi at domstolene ikke blir så store at domstollederne mister nærhet til dommerfaget ved at store deler av deres arbeidstid går med til administrasjon og ledelse. Sammenlignet

med da rettsstedene var selvstendige domstoler med domstolledere som gikk mye i retten, kan vi heller ikke se at dagens ledelsesstruktur har frigjort nevneverdig mer dommerkapasitet ved vår domstol.

- **Barnets beste og deres rettsikkerhet blir ikke truet ved reversering**

For barnelov- og barnevernssaker har det særlig vært innvendt mot reversering at barns rettssikkerhet trues om ikke reformen fortsetter.

På vårt rettssted har dommerne mengdetrening i begge sakstyper som utgjør en stor del av saksporteføljen. De har juridisk og barnefaglig kompetanse og erfaring, og arbeider tverrfaglig med sakkyndige og fagkyndige meddommere med spesiell barnefaglig kompetanse. Vi har derfor hatt et godt samarbeid og god kompetanse i slike saker, og sørget for jevnlige tilbakemeldinger fra de som bruker domstolen. Slike saker behandles ikke av dommerfullmektiger ved vårt rettssted, verken før eller etter reformen.

Når det gjelder de barnevernssakene der Norge har blitt dømt i EMD, er tingrettens avgjørelser overprøvd både av lagmannsrett og Høyesterett.

Det har vært fremholdt som en gevinst ved reformen at barnesakene kommer raskere opp. Ved Vestre Innlandet tingrett er dette ikke tilfellet. Sakene er både før og etter reformen prioriterte. Saker etter barnelov og barnevernlov tar ofte tid, hovedsakelig fordi det er krevende å få tak i sakkyndige som har kapasitet til å ta på seg full sakkyndig utredning, men også fordi partene velger å følge barnelovens meklingsmodell for å unngå hovedforhandling og dom.

Store reiseavstander tilsier at barns rettsikkerhet blir bedre ivaretatt om saken behandles der den geografisk hører til. Vi kan vanskelig se at barnets beste blir ivaretatt om barnet må reise en hel dag for å gjennomføre en samtale med en dommer på et annet rettssted enn der saken hører til. Det tjener heller ikke barnets beste å ha video- eller telefonsamtale med dommer som alternativ til fysisk møte. Hensynet til barnets beste gjelder både under saksbehandlingen og for den materielle avgjørelsen.

- **Det er flere uheldige konsekvenser av dagens struktur som kan true rettsikkerheten**

Dersom en straffesak flyttes fra et rettssted til et annet, vil som regel meddommere bli trukket fra et annet utvalg enn der saken geografisk hører til. En uthuler dermed det grunnleggende rettssikkerhetsprinsippet om at en skal dømmes av meddommere fra trekningens utvalget der saken er hjemmehørende.

Når rettsmøter flyttes til et annet rettssted får partene økte kostnader og lengre reisetid. Det er partene som hører til de små rettsstedene som oftest må finne seg i flytting. De som bor i distriktene blir derfor forskjellsbehandlet sammenlignet med brukere som hører til de større og bynære rettsstedene i rettskretsen.

Vårt rettssted har fått flere tilbakemeldinger fra brukerne om at de opplever dårligere service og tilgjengelighet etter domstolsreformen. At brukerne opplever at service og tilgjengelighet er redusert kan på sikt svekke tilliten til domstolene.

Dommerne som arbeider på de små rettsstedene har en arbeidshverdag preget av mangel på stedlig ledelse, og har en betydelig reisebelastning med liten forutsigbarhet. Det er grunn til å frykte at dette på sikt kan føre til rekrutteringsproblemer.

I budsjettforslaget fra regjeringen har Justisministeren foreslått å styrke de minste rettsstedene ved å ha flere embetsdommere i de minste domstolene, blant annet for å unngå rettssteder med kun én embetsdommer. Det er avsatt midler for å muliggjøre dette i statsbudsjettet.

I Vestre Innlandet tingrett er to dommerfullmektigstillinger på de to største rettsstedene etter reformen erstattet med to embetsdommere, i stedet for å styrke de to minste rettsstedene, i strid med regjeringens intensjon. En styrking av de minste rettsstedene ville ha bidratt til større rettssikkerhet for brukerne som sokner til rettsstedet. Ved utstrakt bruk av dommerressurser fra enedommerrettsstedene på de andre

rettsstedene, blir saksbehandlerne og dommerfullmektigene ofte sittende igjen alene. Det kan ikke sies at det er å styrke rettssikkerheten, eller å sørge for tilstedeværelse, kontinuitet og stabilitet i virksomheten på rettsstedet. Den faktiske bruken av dommerressursene fra de små rettsstedene gjør etter vårt syn at det ikke er realitet bak at de små rettsstedene har sikret minimumsbemanning. Det er ikke holdepunkt for at minimumsbemanningen bare er sikret om dagens struktur får fortsette. Dersom regjeringens intensjon om å styrke de små rettsstedene følges, vil minimumsbemanningen tvert om øke. Det er vårt syn at det rent faktisk har skjedd en sentralisering av domstolens ressurser.

- **Andre forhold som er uavhengig av struktur**

Det er fremholdt som et argument for å fortsette dagens struktur, at tilbudet om rettsmekling er blitt bedre etter strukturendringen. Det tilbakevises. Tilbud om rettsmekling har alltid vært uavhengig av om rettsstedene (tingrettene) er små eller store.

Det er påstått at rettsstedene har fått bedre lokaler og utstyr som følge av reformen. Vi mener at nye kontorlokaler avhenger av leiekontrakter og behov for lokaliteter, og er strukturen uvedkommende. Det samme er fremholdt hva gjelder for digitalt utstyr til det enkelte rettssted. Nytt digitalt utstyr måtte komme uansett struktur. Lillehammer har ellers vært vel digitalt utstyrt til enhver tid, og utstyret har vært løpende vedlikeholdt og oppgradert i samsvar med tidens digitale muligheter og krav.

Forslag til en annen løsning enn gjeninnføring av gammel struktur

Lillehammer er kjent med at Vågå ønsker et samarbeid med Lillehammer ved eventuell reversering. Alle ved vårt rettssted Lillehammer er i så fall åpen for det, enten det blir som to selvstendige domstoler med hver sin sorenskriver, eller som en domstol i Gudbrandsdalen. Sistnevnte løsning forutsetter i så fall at Lillehammer og Vågå er avdelinger i domstolen der sorenskriver har fast kontorsted på Lillehammer eller Vågå, og at det rettsstedet som ikke har sorenskriver har en nestleder med avdelingslederansvar. Det vil sikre kontinuitet og stabilitet, tilstedeværelse og tilgjengelighet i begge avdelinger av domstolen. Oppsummert ønsker de ansatte på Lillehammer ikke å fortsette dagens struktur.

Det er derfor vårt syn at det ikke er grunnlag for å unnta Vestre Innlandet tingrett fra reversering.

Lillehammer 17. mars 2022

Fra alle ansatte saksbehandlere og dommere ved rettssted Lillehammer i Vestre Innlandet tingrett.